

KOMMENTTI OSALLISTUMIS- TUTKIMUKSESTA

PETRI SALO KIRJOITTAAN erinomaisen idearikkaassa kirjoituksessaan ”Maailma muuttui – muuttuiko aikuiskasvatus?” (Aikuiskasvatus 1/2011) osallistumistutkimuksesta tavalla, johon on vaikea täysin yhtyä. Hän toteaa, että osallistumistutkimuksen ”saldo” on vain moneen otteeseen todennettu osallistumisen kasautuminen ja kysyy, olisiko syytä siirtyä osallistumisen syiden ja esteiden tutkimisesta niiden merkitysten ja kokemusten tutkimiseen, joita erilaiset aikuiskasvatuskäytännöt tuottavat ja ylläpitävät.

Sosiologin silmälasein osallistumisen kasautuminen ei ole mikä tahansa tulos, vaan se avaa näkökulman tai näkökulmien joukon koko aikuiskoulutuksen yhteiskunnallisuuteen. On hyvä muistuttaa Pierre Bourdieun sanoin yhteiskuntien luonteesta: ”Yhteiskunnat ovat kasautumisen historioita”.

Merkitysten ja kokemusten tutkimukselle osallistumistutkimusten aineistoin ei ole mitään estettä. Aineistohan ovat kerätyt osallistuneita ja osallistumattomia aikuisia haastatteleamalla. Lukuisissa tutkimuksissa niitä onkin käytetty joko yksin tai muun aineiston rinnalla juuri merkitysten ja kokemusten tutkimiseen. Ainoastaan tutkijan mielikuvitus asettaa tässä rajat.

Aikuiskoulutukseen osallistumisen lakipiste on saatu saavuttaa tai sitten ei. Ruotsissa osallistumisen kasvu on jatkunut. Suomen aikuiskoulutustutkimus 2006:n mukaan kokonaisosallistuminen ei ollut kasvanut, mutta sekä ammatilliseen että yleissivistävään aikuiskoulutukseen osallistuminen oli. Osallis-

tumisen kasautuminen – tässä eri koulutusmuotoihin osallistuminen samoille henkilöille – ilmeni siis tälläkin tavoin. Osallistumisen tasoon vaikuttaa myös väestön ikärakenne. Suomessa vanhojen suurten ikäluokkien edustajien osuus aikuisväestössä on kasvanut ja osallistumisen suhteen aktiivien ikäluokkien osuus laskenut. On siis mahdollista, että ikävakioitu osallistuminen olisikin kasvanut. Se odottaa tutkijaa. Samoin odottaa tutkijaa koulutuksen ja oppimisen muotojen moninaistumisen vaikutus.

Ei ole todennäköistä, että hallitukset ja kansainväliset yhteisöt luopuisivat aikuiskoulutukseen ja oppimiseen osallistumisen tutkimisesta. Niin olennainen sen merkitys on aikuiskoulutuspolitiikassa. Siten kannustaisiin käyttämään näitä yleensä tutkijoille ilmaisia aineistoja myös ymmärtävään ja kriittiseen tutkimukseen ja myös muiden aineistojen rinnalla.

En voi olla viittaamatta myös kukaan siihen, että esimerkiksi aivan tuoreetkin aikuiskoulutukseen osallistumisen esteiden tutkimukset näyttävät varsin hyödyllisiltä. Kjell Rubensonin ja Richards Desjardinsin (2009) analyysi Eurobarometri 2003:n aineistosta kertoo, että korkean osallistumisen Pohjoismaissa osallistumisen esteet koetaan yhtä korkeina kuin manner-Euroopassa ja liberaalin hyvinvointivaltion maissa kuten Englannissa. Sen sijaan pohjoismainen hyvinvointivaltio näyttää mahdollistavan muita paremmin näitä esteitä voittavan toimijuuden kehittymisen. Muutoin työhön liittyvien situationaalisten esteiden kokemukset olivat Suomessa muita vertai-

lumaita korkeammat, ja institutionaalisten esteiden väittämistä suomalaiset muita useammin yhtyvät väittämään ”I would not want to go to something that is like school”.

Hanne Laukkanen (2010; 2011) puolestaan yksilöi artikkeleissaan, mitkä käytännöt Noste-ohjelmassa purkivat situationaalisia, mitkä institutionaalisia ja mitkä dispositionaalisia esteitä. Vähänkin pitkäkestoisempaan koulutukseen hakeutuminen on suomalaisessa yksin tekemisen kulttuurissakin neuvotteluprosessin kaltainen tapahtuma. Koulutukseen hakeutuva neuvottelee lähinnä avio- tai avopuolisonsa ja työnantajansa kanssa. Hakevan toiminnan kokeiluissa onkin noussut avainasemaan kasvokkain tapahtuvat keskustelut arkielämän ympäristöissä. Havainto on ollut muuttamassa aikuisopettajan työnkuvaa niin, että siihen sisältyy kentälle jalkautuminen. Am-

mattiyhdistysliike on kehittänyt ainakin Tanskassa, Iso-Britanniassa, Uudessa-Seelannissa ja Suomessa vertaisohjausta. Tanskassa näitä vertaisohjaajia kutsutaan ”koulutuslähettiläiksi”, Iso-Britanniassa ”ammattiliiton oppimisvaltuutetuiksi” ja Suomen SAK:n hankkeessa ”pätevyysluotseiksi”.

Ari Antikainen

*Kasvatustieteiden professori
(emeritus)
Itä-Suomen yliopisto, Joensuu
campus*

LÄHTEET

- Laukkanen, H. (2010). Aikuiskoulutukseen osallistumisen esteiden madaltaminen. Julkaisussa Miettinen, T. & Korte, A. toim. *Syrjäytymisen oikeudelliset pidäkkeet – julkisen vallan vastuu*. Itä-Suomen yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja 25.
- Laukkanen, H. (2011). Vertaistuen ja verkostojen voima. SAK:n pätevyysluotsit aikuiskoulutukseen osallistumisen esteiden madaltajina. Julkaisussa Arajärvi, P. & Korte, A. (toim.) *Syrjäytymisen oikeudelliset pidäkkeet – koulutuksen näkökulma*. Itä-Suomen yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja 28.
- Rubenson, K. & Desjardins, R. (2009). The impact of welfare state regimes on barriers to participation in adult education. *Adult Education Quarterly* 53, 3, 187–207.